

[Borgbjerg.]

saadan Adskillelse, efter hvad jeg ovenfor har skitseret, meget vel kan foretages paa en saadan Maade, at alt dette sker Fyldest, saa er det berettiget at paastaa, at Kirken kan løses fra Staten, uden at der behøves nogen Grundlovsændring.“

Men hvis dette er Tilfældet — og det maa jo undersøges nærmere i det Udvalg, som vil blive nedsat —, vil det i høj Grad forenkle hele Spørgsmaalet og afkorte den Tid, der er nødvendig. Saa undgaar vi Grundlovsændringens Besvær og den Tid, som den dog i bedste Tilfælde vil tage.

Naar jeg altsaa ser paa det forberedende Arbejde, der er gjort — det grundlæggende Skridt gjorde J. C. Christensen i Virkeligheden i sin Programtale af 1900, som jeg her har anført —, naar jeg ser paa det Arbejde, der foreligger fra Udvalget af 1916, naar jeg ser paa det forberedende Arbejde, som Friis-Hansen har gjort, og naar jeg tænker paa det forberedende Arbejde, der er gjort her i Rigsdagen gennem de kirkepolitiske Forhandlinger og Udvalgsarbejder gennem mange Aar, ogsaa de tidligere kirkelige Udvalg, og naar jeg saa endelig husker paa de Ord, som jeg anførte fra det andet Tings Forhandlinger, Kirkeministerens Erklæring om, at han principielt, uden at han dog havde gennemtænkt det til Bunds, ikke var uenig med Dahl, og den radikale Ordfører G. Fog-Petersens Udtalelse om, at han i det væsentlige var enig med Dahl, hvad selve Indholdet angaar — Striden var altsaa kun om Tidspunktet for dette nye Indholds Virkeliggørelse —, saa kan jeg ikke indse, at vi behøver at gaa til dette Udvalgsarbejde uden virkeligt Haab om og Tro paa, at der forholdsvist hurtigt kan komme et godt Resultat ud deraf, hvor det ingenlunde blot behøver at være det konservative Folkeparti og Socialdemokratiet, der finder hinanden paa den samme Linie — det anser jeg aldeles ikke for udelukket, det kommer an paa, hvilken Imødekommenhed, hvilken Forhandlingvillie, hvilken Forhandlingsevne man vil vise fra disse Sider; man betoner fra det konservative Folkepartis Side, at det er Kirkens indre Frihed, Kirkens Selvstændiggørelse, Kirkens Selvstyre, man vil, men det strider jo aldeles ikke imod, tværtimod, det følger netop af Kirkens Adskillelse fra Staten, og vi ønsker ikke Kirkens Adskillelse fra Staten paa anden

Maade, end at vi, som J. C. Christensen allerede ønskede og krævede det i 1900, overantvorder de nuværende kirkelige Midler til den, og saa lader den ordne sine Sager selv, som den vil. Jeg kan ikke indse, at der her er en saadan diametral Modsætning, at man ikke skulde kunne naa til et fælles Resultat, men efter Udtalelserne i det andet høje Ting skulde jeg mene, at denne Enighed kunde komme til at strække sig langt videre, at vi kunde faa Venstre med, at vi kunde faa de Radikale med — der er et æret Medlem, der ryster paa Hovedet af den sidste Mulighed, men det kan dog ikke nægtes, at den ærede Landstingsmand G. Fog-Petersen har udtalt sig, som jeg her har sagt, at i Realiteten er han ikke uenig med Dahl; det aabner dog nogen Udsigt.

Den forrige Kirkeminister tænkte og mente dette Forslag som et Fredsforslag, og jeg skulde ikke anse det for udelukket, at det kunde blive det, og at der kunde opnaas en vidtstrakt Enighed fra mange Sider om at gennemføre en saadan, renlig og redelig Adskillelse af de to Ting, som i et moderne Samfund ikke bør sammenfiltres eller sammenblandes, det religiøse og det borgerlige, det verdslige og det kirkelige.

Dette skulde jeg ikke anse for udelukket, og jeg vil til Slutning sige, at medens alle de Udtalelser, jeg her har anført, særlig ser Sagen fra Kirkens Synspunkt og betoner den stærke kirkelige og kristelige Interesse, den religiøse Interesse, der vil være forbundet med en saadan Adskillelse, betoner den Gavn, den vil gøre netop for det frie kirkelige Liv — det viser jo ogsaa Erfaringerne fra mange Lande; jeg har tidligere her i Tinget haft Lejlighed til at nævne, hvorledes de franske Kirker efter Adskillelsen af Stat og Kirke i 1905 har faaet en Opblomstring, som de ikke drømte om før Adskillelsen, og det gælder baade den katolske og den protestantiske Kirke; det blev for nogle Aar siden udtalt af en protestantisk fransk Præst, som holdt Foredrag her i København, at Adskillelsen i højeste Grad havde gavnet det kirkelige Liv i Frankrig —, medens man, siger jeg, i de fleste af de Udtalelser, jeg her særlig har holdt mig til, ser Sagen fra et kirkeligt Synspunkt, vil jeg til Slut betone, at jeg ikke mindst ser den fra et borgerligt, fra et frisindet borgerligt Synspunkt; det har ogsaa været mit Hovedsynspunkt i de snart